

Türkiye'nin Gelişimi Üzerine

M. Kemal ÖKTEM*

ÖZET

Aşama kaydetmek isteyen Türk kamu yönetimi, son onbeş yıldır ekonomik krizlerden ders alarak, deneyimlerini ülkenin gelişimi yönünde düzenlemelere yansıtmıştır. Gelişimin karmaşık etkileşiminde, yönetim açısından öncelikler, bilgi kesimi, kamunun tasarruf önderliği gibi çözüm konularına değinilerek kısa bir kesit verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk kamu yönetimi, sosyo-ekonomik gelişim, yönetim.

JEL Sınıflandırması: H11, H83.

Upon Development of Turkey

ABSTRACT

This paper refers to the experiences of Turkish public administration which has drawn its lessons from economic crises in the last two decades. While the country has been recording such progress on the way to achieve socio-economic development, she has put New Public Management reform efforts to transfer her experiences to the improvement of public administration. From a governance perspective, in search for solutions to crises, ethics, priorities, information sector, public initiatives to economize have been dealt with.

Keywords: Turkish public administration, socio-economic development, governance.

JEL Classification: H11, H83.

1. GİRİŞ

Kamu yönetimi aracılığıyla, *ekonomik gönenci* bilimsel olarak sağlamayı amaçlayan toplumsal ve ekonomik bilimler olarak adlandırılan *kameral bilim*, 18. Yüzyılda Prusya'da gelişimi ve kamu yönetimi öğretisinin doğuşuyla (Ergun ve Polatoğlu, 1988: 9), sosyo-ekonomik gelişimin yönetimi' uygulamalarına yansımıştır. Kuramsal olarak, 19. Yüzyıl sonunda, *kamu yönetimi disiplininin* uygulamada kurama uymayan yönleri tartışılmıştır.

Vatandaşa duyarlı Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımı sonrası, 20. yüzyılın son çeyreğinde, Yeni Kamu İşletmeciliği ilkeleri doğrultusunda 1980'lerde *kalite* kavramı yükselmiş, 1995'lerde sağlık, sosyal güvenlik, eğitim, çevre gibi alanlarda uygulamaya çalışılmıştır (Pollitt ve Bouckaert, 1995). Sonra, e-devlet projeleri ile kamu-özel kesimler arası ilişkiler ve ortaklığın yasal temellerinin belirginleştirilmesi örnekleri¹ ile çeşitli boyutlarıyla verimlilik (MPM, 2011) ve yenilikçilik adına; kamu ve özel kesim arasında, hizmet sunumunda serbest piyasa ilkeleri gündeme gelmiştir.

* Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi, İİBF, kemalok@hacettepe.edu.tr

¹ Danimarka Maliye Bakanlığı e-Devlet Projesi. (www.e.gov.dk/) *Focus*,24, OECD. Norveç Çalışma ve Kamu Yönetimi Bakanlığı Yenilik ve Modernleşme Grubu, Bakana yardımcı olmak için oluşturulan küçük bir reform birimi olarak öneriler sunmaktadır. *Focus*, 24, OECD.

Hukuk devleti, eşitlik, tarafsızlık gibi kavramlar "Geleneksel Kamu Yönetimi (GKY)" tarafından da savunulmaktadır. Bu kavramlar ilk defa Yeni Kamu İşletmeciliği (YKI) ya da yönetim yaklaşımı tarafından dile getirilmediyse de; kavramların içeriğinde en azından kamu yararının nasıl tanımlanacağı tartışmasında, yalnızca uzman-profesyoneller ve/veya siyasilere dışında, toplumsal katılımı yönetim perspektifinden kapsayıcı yaklaşım gündeme gelebilmektedir.

Kamusal amaçlara uygun düzenlemeler, etkili kamu yönetimi sağlarken, kamu-vatandaş-ışdünyası-sivil toplum ilişkilerine şekil vermeye yardımcı olabilir. Ekonomiyi yönetmek, politikayı uygulamak ve davranışı etkilemek bu sayede mümkündür (OECD, 2011: 7-8). Aslında, kamu yönetimi ve özel girişim birbirine karşı değil, birbirinin tamamlayıcısıdır. Özel kesimin de verimliliğini ve rekabetini geliştirmesi gerekmektedir.

Sosyo-ekonomik gelişimi desteklerken, kamu yararına hizmet etmek, piyasanın düzenlenmesi ve yönetim konusunu gündeme getirmektedir (OECD, 2011). İlke ve usullerin yerine getirildiğini gözetmek ve eşgüdüm görevi, kamu harcamalarının verimliliği ve etkinliği denetleyen birime verilebilir: Düzenlemenin değerlendirilmesi, etki analizi ve sonuçların değerlendirilmesi gerekecektir (OECD, 2011: 75). Vatandaşın geleceğe güveni, temiz enerji, kıt kaynakların akılcı kullanımı, doğal çevrenin sürdürülebilirliği, mali saydamlık gibi kavramlar yönetimi düşündürmektedir (OECD, 2012: 81-84). *Yönetişimde*, (Alter, 2012: 86-87) vatandaş, günlük hayatta iyiye giden ekonomik işleyiş beklemekte, genel olarak son tahlilde, bunu vaat eden siyasi partilerin oy oranına yansıtılmaktadır. Daha iyi bir hayat, refah (gönenç), yeterli bir kamu politikası, normatif kamusal değerler çerçevesinde hizmet sunan kamu yönetimi tercih edilmektedir.

Türkiye ise, 2000'li yılların başında yaşanan ekonomik krizlerden *ders alarak* deneyimle, dönemin eksikliği görülen konularında kamusal düzenlemeler yaparak, yönetim alanında eksikler görülse de², sosyo-ekonomik gelişimde belirli alanlarda aşama kaydetmiştir: Ekonomik göstergeler -ekonomik büyüme sağlandığı rakamlarla görülmektedir; küreselleşme - ithalat ve ihracat oranları artmıştır; toplum - ortalama ömür beklentisi³ yükselmiştir. Üretim eksikliğiyle ilgili olarak, ithalat fazlası anlamında cari açık, istihdam ve gelir adaletsizliği göstergeleri ise sorunsaldır. Kamu yönetiminin geliştirilmesinde elde edilen deneyimlerin katkısı görülmektedir. Uluslararası İdari Bilimler Enstitüsü'nün 2012 konferansı da bu konuları hedeflemekte, kamu kesiminin modernizasyonu ve gelişim için gerekli bağıntı kurulmaktadır. Kamu kurumlarının etkililik-verimlilik⁴-kalite gelişiminin, sosyo-ekonomik önceliklerin uygulanmasında önemi ortaya konmaktadır. İyi yönetimin kurumsallaşmasının da çeşitli göstergeleri etkilediği tartışılmaktadır. Kamu yönetimleri, rekabetçi ve bilgi temelli ekonomi-sürdürülebilir gelişim-istihdam⁵ ve toplumsal bütünleşme önceliğini gerçekleştirme çabasıdır. Sosyo-ekonomik gelişim ve toplumsal bütünlük politikalarının bağıntısının kurulabilmesi, kamu yönetiminin rolünün vurgulanmasını gerektirmekte; demokratik yönetim, güveni sağlamlaştırmak için e-devlet, kamu hizmeti değerleri gündemde kalmaktadır. *Küresel*

2 Türkiye, "Open government data" hareketine daveti resmen kabul etmiş, hazırlıklarını sürdürmektedir.

3 OECD, bu konuda "Better Life Index" (2011) yayınlamıştır.

4 Verimsiz kamu işletmelerini özelleştirerek, ekonomide kaynak kullanma verimi arttırmaya çalışan Türkiye'de en büyük sorun olarak, kazançsız yani verimsiz özel şirketlere işaret edilmektedir. Şirketler kazanç elde etmeyince onlara kredi veren bankalar batmakta, batan bankaları kamu yönetiminin kurtarıp faturayı *halka çıkardığı* ifade edilmektedir. Kazanç elde edemeyen özel şirketlerin de ülkeye zararlı olduğu, ulusal geliri yoksullaştırdığı ve ulusal serveti küçülttüğüne dikkat çekilmektedir (Cansen, 2003; 2002).

5 İş kurmaya yönelik bireylere hizmet vermek amacıyla Devlet Bakanlığı öncülüğünde 1980'li yılların ikinci yarısında, *Teşebbüs Destekleme Ajansı (TBA)* oluşturulması çabaları görülmüştür. Günümüzde, *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Girişimciliği Geliştirme Enstitüsü* bulunmakta; *Teknoloji Geliştirme Merkezleri*, özelleştirme sonucunda istihdam geliştirmede, kalkınma bölgelerinde geliştirme etkinliklerinin, belirli seçili-bölgesel-yerel teşviklerle geliştirilebileceği örnekler bulunabilir.

neo-liberal reformlar ağı ile yayılan *politikaların 1980 sonrası idari reform gündemi*, kamu işletmeciliği açısından *devlet ne yapmalı*, yönetim anlayışı bakımından ise *devlet nasıl yapmalı* sorusuna odaklanmıştır (Sobacı 2011: 207, 197, 204, 199). Yönetişim ilke ve değerleri, yerel yönetim ve kamu hizmeti reform girişimi bağlamında, *Açık Toplum Enstitüsü* gibi çeşitli dış kurumların da projeleriyle; etkin ve verimli kamu yönetiminin, *şeffaf, katılımcı, hesap verebilir* olması, siyasal istikrar, kaliteli demokrasi, hukukun üstünlüğü gibi kavramlar vurgulanmaktadır. İzleyen alt-bölümlerde, ne yapmalı konusunda belirli bir yol alındığı ve fakat nasıl yapmalı konusunda aşılması gereken döngü irdelenmektedir. Sürdürülebilirlik, etik, öncelikler, bilgi kesimi, kamunun tasarruf önderliği, krizlere çözüm gibi karmaşık konular değerlendirilerek önerilerde bulunulmaya çalışılmaktadır.

2. KAMU HİZMETİ ÖNCELİKLERİ

İktisat biliminden bağımsız bir disiplin durumuna gelen maliye, sözcük anlamı olarak fiş kökünden türeyen, bir işlemin sonu; ödeme aşaması anlamındaki finans sözcüğünün çevrilmesiyle Türkçe'de yer almış, kamu yönetiminin, kriz sonucu ekonomiye müdahalesinin başladığı yıllarda, Keynes'ci işlevsel devlet anlayışıyla, mali politikaları kullanan devlet modelinde önem kazanmıştır (Yereli 2001: 293,295).

Toplumsal gereksinimlerin karşılanmasında kamu kesiminin mal ve hizmet üretiminde bir ölçüde yer alması, kamu hizmeti önceliklerinin tartışılmasını getirmektedir (Yereli, 2001: 296-297).

Türkiye'de 1950 yılına dek *İngiliz ve Fransızlar'* a ödenen *Osmanlı Borcu*, sonrasında açık bütçeler, kamu yatırım ve harcamasının artışı, vergi gelirinin aynı hızda artmaması, 1980 sonrasında dış borçlanma eğilimi, dışsattım ve yatırımların desteklenerek gelişim hızı yanı sıra enflasyonun da artması, 1990 sonrası ise iç ve dış borçlarda artış belirgindir. Ayrıca, gelir dağılımı sorunu, meslekler farklılaşmasından çok; politikaların çalışanları destekleyecek yaklaşımının bulunmayışına bağlanıp asgari sosyal ücret politikası *önerilmiştir*. OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye 'de ücretin ulusal gelirdeki payı, ortalamaların yarısında *kalmıştı* (Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası, 1997: 169-170, 172). *Anayasa, herkesin mali gücüne göre vergi ödeyeceğini öngörmektedir. Ancak, bono ve tahvil faiz gelirlerinde, yüksek bir orana kadar gelir vergisi uygulanmıyordu* (Kızılot, 2002), Ocak 2012'de bu gelirlere vergi uygulaması başlatılmıştır.

Kesintiye uğrayan yatırım harcamaları nedeniyle *istikrarın sarsılması toplumun maliye politikalarına güvensizliği*⁶ olarak yorumlanmıştır. Örneğin, 1990 Para Programı ve 1994 İstikrar Programı politika duyurularının kamuoyunda *güvenilir bulunmadığı*, seçimden sonra, *sosyal gönenci artırma işlevinin* unutulduğu düşünülmüştür (Telatar, 1998:139). Türk ekonomisinde 1930'lu yıllarda izlenen para politikasının en önemli unsuru döviz kuru istikrarı olarak belirtilmektedir (Kazdağlı, 1996). Kamu yönetiminin ekonomik ve siyasal etkinlikleri 1950 sonrası dönemde tartışılır olmuş, bu sorunları aşmaya yönelik çözümler üretilse de; *Uluslararası Para Fonu ile ilişkiler, gelir dağılımının düzenlenmesi, vergi ödeme gücü, sosyal devlet gibi kavramların daha belirgin kılınması* vurgulanmaktadır (Yereli, 2001: 308-312).

Ekonomik krizlerden sonra, durumun daha iyiye gittiği yorumlanmaktadır. Geçen yüzyılın son çeyreğinde sorunlara çözüm arayışıyla, zorunlu bir dönüşüm başlamış

6 İç kamusal borçların fiyatlar üzerine etkileri araştırma konusu olmuştur (Yurdakul, 1999: 10): *Klasik maliye anlayışına göre borçlanma olağan finansman yöntemi değilken, köprü gibi gelecek kuşakların yararlanabileceği hizmetler ile olağanüstü dönemlerde kabul edilmekte; modern maliye anlayışının borçlanmayı vergi gibi normal gelir kaynağı görmesinin riskine dikkat çekilmektedir.*

görülmektedir. Bir de, dış borç göstergeleri bakımından, Türkiye'nin artık sorun yaşamadığı belirtilirken; ekonominin diğer unsurlarına duyulan güven, dış kaynakların maliyet ve vadesini geçmişte oldukça etkileyebilmiştir (Çalışkan, 2001: 86-87). *Bir politikanın başarısının kaynakların tam, etkin ve etkili kullanılıp ekonomik büyümenin sağlanması ve bireylerin gönencinin artışıyla ölçüldüğünde* (Akdemir, 2001), kişi başı gelir⁷ artışı ortalamasının 2011'de on bin doları aşması - ortalama gelir ölçümü gerektiği tartışmasına karşın - gelişim göstermiştir. *Gelişme performansını değerlendirmek üzere kişi başı gelire* bakıldığında, Türkiye en zengin %23'e girmektedir⁸.

3. ÖNGÖRÜLÜ KAMU YÖNETİMİ

Aynı biçimde, kamu yönetimi-siyaset ağırlığı bağlamında gidip gelen sarkaç benzeri uluslararası ekonomik ve diğer gelişmelere göre eğilim gösteren yaklaşımlarda (Leblebici, 2001) olduğu gibi; uluslararası deneyimler, ekonomik kriz örneğindeki olağanüstü koşullarda, politikalarda değişikliğe gidildiği, ekonomide iyileşme görüldüğünde yine liberal yaklaşımlara dönüldüğü yönünde belirlemektedir. Bütünleşmeyle, *dünya ekonomisindeki gelişmeleri anlamak* önerilmektedir (Williamson ve Mahar, 2002). Ekonomi politikasında sorun, *finansal kriz tehlikesi taşımayan liberalizasyon programı tasarlamaktır* (Williamson ve Mahar 2002: 108'de Stiglitz 1994): Kamu yönetiminin, iyi uygulamaları inceleyip kredi politikalarını⁹, girişimcileri ödüllendirmede, Güney Kore gibi ülkelerle yarışacak biçimde oluşturması önerilmiştir. Kamu yönetimi açısından düzenleme gereği, önemli görülmektedir. Ancak, düzenleyici yönetim henüz OECD ülkelerinde de gelişmemiştir (OECD, 2011: 7-15). Yönetişim, hata payını azaltıp hızla ve fakat telaşa kapılmadan, ülke ve kamu yararı doğrultusunda, erken uyarı ile karar alabilmeyi sağlayabilir; vatandaşın kamuya güvenini artırıp kamu yönetişimi dürüstlüğüne güçlendirip reform maliyetinin açıkça belirtilmesini sağlayabilir.

4. KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Kamu yönetiminin sonuca endeksli olmayan sorumluluğunun da bulunması, topluma karşı sorumluluklarının nitel olarak ölçülememesi, manevi sorumluluklarının ise nicel olarak

7 Kimi görüşlere göre, gelişmekte olan bir ülke makro dengelerini kurmadan mali piyasalarını dışa açarsa, yarar yerine zarar görür; dış borçların altından çıkamaz. Türkiye'nin 1980'li yıllarda makro dengelerinin bozulma eğilimlerine karşın, mali piyasalarını dışa açması, 1989'da TL'nin konvertibl para ilan edilmesi, kısa dönemli sermaye hareket serbestisi ortamında, fiyat istikrarı sorun olmuştur. 1994 döviz kuru şoku yükünü, toplumun büyük kesimi, küçük azınlık yararına üstlenmiştir. Kamu yönetiminin etkin çalışıp israf ve açığı önlemesi beklenmiştir (Tokgöz, 1995: 24-26).

8 Toplam 216 ülkeden, küçük nüfuslu ülkeler hesaba alınmadığında, Türkiye dahil 63 ülke dünya gelirinin %75'ini üretmektedir. Gelir dağılımı, nüfusun en zengin %20'nin payı en fakir %20'ye oranlandığında, 7 kat olmakta; dünyada ise 22 kat fark bulunmaktadır (Bkz.: Asaf Savaş Akat, "Dünya Zenginlik Sıralaması", Vatan, 4.3.2012).

9 Türkiye'de "kamu bankacılığı sorunları, önceki yıllardan gelen tartışmalara konu olmuştur (Oyal, 1983). Hazine'nin yüklediği görevlerin zararlarına 1980'li yıllarda değinilmektedir. *Bankacılıkta, sektör bankacılığı önemli bir adım görülmektedir. Ancak, geleneksel bankaların verimsiz, teknolojiye az yatırım anlayışı tartışmalara neden olmuştur. Bir yandan görevleri yıllardır başarıyla yerine getiren, devleşen bankalara saygı, öte yandan, verimsizlik eleştirileri olmuş; teknoloji yatırımları tamamlayan kamu banka binalarına, diğer kamu kurumlarınca el konması örnekleri de yaşanmıştır. Teknoloji yatırımları ikinci kez, yeniden oluşturmak zorunda kalan ve geciken kamu bankaları da geri kalmakla suçlanabilmiştir. Günümüzde, özel kesim bankacılığı üzerinde de, ekonomik sorunlar sırasında ya da sonrasında, müdahaleler yapma yetkisinde ve bağımsız olan kurulların, siyaset, yerli ve yabancı kuruluşlar gibi ilgili örgütlerin etkisinde kalmadan işlem yapabilmesi önemli görülmektedir. *Çağdaş piyasa ekonomisinin olmazsa olmaz özerk kurullarının, hata yapabilme olasılığı olsa da korunması gereğini vurgulayan kesimler bulunmaktadır (Derviş, 2002).**

ölçülememesi; özel kesimden farklı yönlerdir. Her ülkenin ve kurumun *kendine özgüllüğü* çerçevesinde, uluslararası genellemeler yapılmasında karşılaşılan güçlükler olmaktadır.

Siyasetin siyasa üretmek, kamu yönetiminin ise bunları uygulamak işlevleri geleneksel, ancak sınırları belirgin çizilemeyen bir ayrımdır. Toplumsal bilimlerde araştırma yöntem ve tekniklerinin gelişimi, ister kamu ister özel kesim olsun *genel yönetim* kavramının vurgulanır olması, bununla birlikte kamu ve özel kesimin bütçe kaynakları, maruz kalınan siyasal etki gibi *doğal farklılıkları* kabul edilmekle birlikte, üçüncü sektör-sivil toplum kuruluşlarını da içeren, yönetsel çözüm arayışı sürmektedir.

Toplumsal enerjinin *sinerji* yaratması beklenmektedir, ancak toplumsal-ekonomik düzey gibi nedenlerle de her zaman mümkün olamamaktadır. Üzerinde uzlaşmış gibi görünen konu ise, *kamu yararı* doğrultusunda çalışan kamu yönetimine her zaman gereksinim olduğudur. Bunu yaparken, maliyet verimliliği ve işbaşarımı (performans) geliştirmek¹⁰ amaçlanmalıdır¹¹. Öngörülmesi ve önceden harekete geçebilen (proaktif) duyarlılıkta yönetim anlayışı da istendik bir olgudur. Stratejik dönüşümde kamu yönetiminin *sürekli olarak ne yapması gerektiği konusunda kendisini sorgulaması* zorunludur (Picq, 1996: 128-129). Kamu yönetiminin boyutları; koruyucu, yönetici-yönlendirici ve kural koyucu olarak belirlenebilmektedir. Uzun dönemli bakışla, sorunları önceden görebilmesi, yetkin bir yönetim anlayışıyla, toplumsal tutarlılığı ve bütünlüğü güvenceye alması öngörülmektedir.

Tasarrufta bulunma, değişim, kaynak kullanımı gibi yaklaşımlarda karar alma, stratejik konuların incelenmesini gerektirmektedir (Academy of Management, 2003): Kuramsal (işlem maliyeti, kaynak-bağımlılığı görüşü, bilgi-bağımlı görüş, vb.); stratejik yönetim (karar süreci, planlama sistemi, değişimin yönetimi gibi); kurumsal yönetim (çalışanlar/yatırımcılar/etkileşenler/paydaşlar/ilgili kesimler). Yenilikçi stratejiler bakımından; kurumsal süreçlerde yenilik, teknoloji ve bilişim, çevreye duyarlı (yeşil) stratejiler gündeme gelmektedir. Bu bakımdan, kamu ve özel kesimde karar almada, vatandaşın katılımı geliştirilebilir.

Kamu politikası öncelikleri, kamu yönetiminin karar destek sistemlerini etkin sunmasına bağlanabilir¹². Olası krizlerde, ülkelerin sosyo-ekonomik ve *demokratik* gelişmişlik açısından *geriye gittiği* durumlar geçmişte tartışılmıştır. Dolayısıyla, ülkenin birçok göstergeleriyle, toplumun beklentileri doğrultusunda iyi düzeye gelmesi önem kazanmaktadır.

10 Örneğin 3 Kasım seçimlerinde Türkiye'yi yönetmeye aday partilerin seçim bildirgeleri karşılaştırıldığında, *hedefler "Borç sorununu çözmek, kronik enflasyonu indirmek, büyümeyi sağlamak ve işsizliği azaltmak, KOBİ'ler ve işsizlik üzerinde yoğunlaşmaktır"*. Ancak bu hedeflere nasıl ulaşılabileceği konusunda her partinin *kapsamlı bir programı* olmadığı bildirilmiştir (Economist, 2002/42, 20-26 Ekim 2002: 28). Günümüzde enflasyon ve kamu borcu - geçmiş yıllara oranla - oldukça denetim altına alınmıştır: *Bütçe açığı milli gelire oranı yüzde 1,3'e gerilemiş, ülkede mali istikrar sağlanmış, faiz-dışı harcamanın milli gelire oranı düşmüş, umut verici gelişmeler* görülmüştür (Asaf Savaş Akat, "Şundan Bundan", *Vatan*, 19.1.2012).

11 Örneğin, Çek Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Kamu Yönetimini Modernleştirme Başkanlığı, 2002'de yürürlüğe giren Mali Denetim Yasası gereği, bağımsız denetçilerin denetim yapmasını gözetmektedir (Focus, 24, OECD). 5018 Sayılı Yasa Türkiye'de kamu mali yönetiminde iç ve dış denetim sistemine geçiş için düzenlemeler getirmiştir... Politika belgesi 2008'de güncellenmiştir. Hesap verilebilirliğin ve sorumluluğun belediye ve bakanlıklara aktarılması sürecinde bazı riskler ortaya çıkmıştır (SIGMA Yönetim ve Yönetişim Geliştirme Desteği (AB ve OECD) (Çev.: Hasan Erken vd.), "Türkiye Kamu İç Mali Kontrolü 2008 Yılı Mayıs Değerlendirmesi", Denetim, Kamu İç Denetçileri Derneği Yayını, 2009, Sayı 1, 74). Sayıştay, savurganlığın ortadan kaldırılması için, performans denetimi gibi çağdaş denetim yaklaşımlarını uygulama sorumluluğundadır (Recai Akyel, 2011, "Çağdaş Denetimin İşlevi Hata ve Yolsuzlukları Bulmak, Sorumluları Cezalandırmaktan Ziyade, Daha İyi Bir Yönetim İçin Rehberlik Yaparak, Kurumlarımıza Değer Katmaktadır", *Güncel Mevzuat*, 72, Aralık: 20-25, s. 20).

12 Olası yönetsel hata riskine karşı önlem olarak, kamu dokunulmazlığı ile demokratik toplum düzeni gereklerine uygun ve dengeli çözümler aranmaktadır (Duran, 1984).

5. KAMU YÖNETİMİNDE TASARRUF

Kamu yönetimi, ülke ekonomisini düzenlerken; kendisini de ekonomiklik anlamında denetleyebilir mi? Kamu yönetiminde kaynakların etkili ve verimli kullanımı hedeflenmekle birlikte, verimlilik gibi kavramların ölçümü, tam ve sürekli %100 verimlilik sağlanabilmesi fizik yasalarına uymadığından, yeniden uyarılma gerekmektedir.

Bazı kaynakların daha ussal kullanımı olasıdır¹³. Somut toplumsal faydanın görüldüğü bazı alanlarda, örneğin, sağlıkta *eşdeğer ilaç* ile daha az fiyatlı tercih - tartışmalı yönleri olsa da - harcamaları azaltmıştır, 2012'de güncellenen sosyal güvenlik bilgi sistemi gelir testi, yardımların gerçek hak sahiplerine yapılmasını denetleyerek kaynakların yerinde kullanımını sağlayabilir. Kamu bütçesindeki¹⁴ her bir *kalem*in incelenebilmesi, harcamaların doğruluğu ve *yerindelik* denetimi tartışılmakta, teknik altyapı gerekmektedir. Ya da, daha yüksek maliyette bilgisayar alımlarında kamusal amaca uygun olmayan, satın alınıp kullanılmayan, ancak satın alınma yöntem ve usullerinde hiçbir *etik ve yönetsel hata bulunmayan* örneklerle karşılaşılabilir. *Yerindelik* ön-inceleme gerekebilir¹⁵. Kamu yönetimi ve performans yönetimi ile performans dayalı bütçeleme gibi konular, kamu yönetiminin de ilgisini çekmekte, bu yönde bazı çabalar görülmekte¹⁶, kamu yönetimi gelişimini sürdürmektedir. Ancak, afet ya da ekonomik kriz dönemlerinde daha belirgin algılanan ve hissedilen sıkıntılar; bir makine olarak görülebilen kamu yönetiminin, her zamankinden daha etkin olması taleplerini çoğaltmaktadır.

6. BİLGİ KESİMİNDE UZMANLAŞMA

"Yeni ekonomi" kavramının 1990'ların sonunda gündeme gelmesiyle, ABD deneyiminin bilgi teknolojileriyle bağıntısı, küresel rekabet ve hızlı teknolojik gelişmeler sonucu, ekonominin kural, ilke ve kurumları da değişim sürecine girmiştir (Söylemez, 2001: 3). İş dünyası açısından, *fırsatların artması için cesaret veren*; düzenlemeler bakımından *piyasa araçları ve esneklik* kavramları ön plana çıkmaktadır (Söylemez, 2001: 5'de Progressive Policy Institute, Technology, Innovation and New Economy Project 1998: 7). Öte yandan, kamu yönetimi ve ekonomi etkileşiminde, ekonomik alanda kamu yönetiminin müdahale ve etkileri yer alırken;

13 Kamu ve özel kuruluşlarda atıl ve gevşek kapasitenin önlenmesinde bir yöntem olarak, yemek gibi bazı ürün ve hizmetlerin diğer kurumlardan sağlanması (Prasad, 1993) çeşitli kurumlarda uygulanır olmuştur. Bu tür satın alımlarda da saydamlık gözetilmelidir.

14 Kamu kesiminde kaynakların verimli ve etkili ayrımı ve yönetiminde, yeni kurumsal düzenlemeler, sistemler ve araçlar konusunda içgörü *sağlayan* OECD Bütçeleme Dergisi yıllardır bu konuları önermiştir: [www.oecd.org/puma/Budget/Focus number twenty-four June 2002 page two](http://www.oecd.org/puma/Budget/Focus%20number%20twenty-four%20June%202002%20page%20two).

15 Otomobil örneğinde, enerji ithalatı ve artan taşıt sayısına bakıldığında; kamu kesiminde hizmetin gerektirdiği ve "resmi hizmete mahsus" kamu taşıtları; kullanım amacı, sayısı, birkaç görevlinin binebileceği - eşgüdümü ve iletişimi arttırabilecek - seçenekler geliştirilebilir. Yerli teknoloji geliştirmek olanakları araştırılabilir; temiz, ekonomik - tüketim ve bakım/işletme masrafları - olan modellere öncelik verilebilir; hava kirliliği azaltılabilir, *sürdürülebilir enerji* kullanan; raylı sistem seçenekler desteklenebilir. Dışa bağımlılığı ve maliyetleri azaltmak üzere örnek tutumlar sergilemek ve sanayinin desteklenmesi kamu yönetiminin sorumluluğundadır. *Otomotiv sektörünün, artık firmaların değil, dünyada ülkelerin rekabet ettiği bir sektör olduğu, hükümetler, sanayiciler ve yöneticilerin, sanayimizi bu bilinçle hazırlamaları* anımsatılmaktadır (Azcanlı, 1995: 334'de Özkan). *Japonya ve İspanya'dan sonra Kore ile aynı yıllarda oluşmaya başlayan otomotiv sanayimiz gelişebilir* (Azcanlı, 1995: 333'de Gönül), *ithalatta rekabet edebilir, diğer birkaç sanayinin de lokomotif olduğundan önem verilmesi* konusunun, kamu yönetimine iletilmesi gereği duyulmaktadır (Azcanlı, 1995: 326'da Binbir). *Her alanda uluslararası standartlarla dış pazar şansının arttırabileceği* öngörülmektedir (Azcanlı, 1995: 333'de İpek).

16 Örneğin, *Kamuda Stratejik Yönetim ve Performansa Dayalı Bütçeleme Konferansı* 31.10.2003'de Ankara'da başlatılmıştır. 'Performansa Dayalı Bütçeleme -Amerika Deneyimi' ve 'Kamu Yönetimi ve Performans Yönetimi' konuları ele alınmıştır. Öte yandan, 'teknik' yaklaşımlarla, AB vb kurumlardan dış kültür aktarımı konusu tartışmalıdır. Türkiye toplumsal ve kurumsal kültürünün kendine özgü yönleriyle özgün incelenmesi ve çözümler üretilmesi ifade edilir olmuş, 5018 Sayılı Yasa yürürlüğe girmiştir.

yönetimde ekonomik yaklaşımlar ve iktisat biliminin *yayılmacılığı* görülmektedir. İktisat biliminin hukuk, siyaset bilimi, sağlık kesimi, kamu yönetimi gibi alanları etkilediği, *analiz gücüyle sınırlarından taşıdığı* belirtilmektedir (Küçüker, 2001: 268216 269). Siyasal süreçlerde, ekonomik analiz yöntemlerinin kullanılmasıyla, *optimal devlet büyüklüğü*¹⁷, *anayasal iktisat kuramı*, *bürokrasi*, *eğitim ekonomisi*, *insan kaynakları ekonomisi*, *kurumsal yönetim ekonomisi* gibi yeni inceleme alanları ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan, ekonominin yeniden istihdam dengesine kendiliğinden gelemeyişi ile piyasaların başarısızlığına kamu yönetiminin müdahale etmesi süregelmekte (Küçüker, 2001: 271,272-275), yine tartışılmaktadır. Ancak, *kuramsız bir sosyo-ekonomik gelişme olanaksız* görülmekte, ekonomi uzmanlarından yüksek beklentilere dikkat çekilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler için, *bilimsel ilerleme ve ekonomik gelişme* başatlığının olumlu bir ortam sunduğu, *bilgi kesiminde uzmanlaşmanın* daha etkili katkılar getireceği vurgulanmaktadır.

Ayrıca, Türkiye'de ekonomi, kamu yönetimi, teknoloji politikaları, girişimcilik gibi disiplinlerarası, *uluslararası düzeyde eğitim kapasitesine erişilmesi*, gelişimin önkoşulu olmaktadır. Bilgi iletişim teknolojileri üretimi; ekonomide kullanımı, işgücü verimliliğine katkısı, bilimsel çalışmalar ile araştırma-geliştirme ve yenilik faaliyetlerine hızlandırıcı etkisi, gelişime katkı sağlamaktadır (Taşçı, 2011: 62).

7. GELİŞİMDE KALICI ÇÖZÜMLER

Sistemli, iyi tasarlanmış eylem planlarının (Yılmaz ve Aktürk, 2001): Uzun dönemli ve hedefe yönelik çözümler, eşgüdümlü yetki, sorumluluk dağılımı ve karar mekanizmasının açık ve herkesçe anlaşılabilir olması benimsenmektedir. Tutarlı-sürekli, profesyonel, güvenilir bir takım yönetimiyle; sorun derinleşmeden çözümlenmesi önerilmektedir. Bürokratik karar yerine; etkilenen tüm tarafların ortak bir düzlemde yer alması ve öz kaynakların en iyi biçimde ve akılcı kullanımı önerilmektedir. Örneğin, kamu teşviklerinden yararlanacak illerin seçiminde duyarlılık, farklı politikalar geliştirilmesi, kaynakların hedef grupların eline geçmesi ve yaratılan katma değerlerin başka yörelere kaymaması gibi yerel gelişimi özendirici incelemeler yapılmalıdır (Güven, 2007: 35).

8. KAMU AÇISINDAN YABANCI SERMAYE VE ÇOKULUSLU ŞİRKETLER

Uluslararası üretimde, dolaysız yabancı yatırımlar alanında, ama şirketler ve bunların yabancı iştirakleri olarak çokuluslu şirketlerin üretim değeri, dünya üretiminin %25'idir (Töre, 2001: 79). Dünya ihracatı 1998'de 7 trilyon dolarken; çokuluslu şirketlerin, iştiraklerin bulunduğu ülkelerde ya da uluslararası piyasalarda yaptıkları satışların 11 trilyon dolar olduğu ve arttığı saptanmıştır. Yabancı iştiraklerin üretim ve satışları dünya gayrisafi yurt içi hasılasından ve ihracatından daha hızlı artmıştır. Uluslararası üretimde Türkiye gibi ülkeler açısından teknoloji akışı önemli olmaktadır. "Know-how" ödemeleri, "royalty" ve lisans ücretleri biçimindeki teknoloji ödemeleri söz konusudur. Teknoloji de alınıp satılmaktadır. Bu ödemelerin 1980'lerin ortalarından bu yana sürekli arttığı, ana firma ile yabancı ülkelerdeki iştirakleri arasındaki ödemelerin de sürekli yükseldiği belirtilmektedir.

17 Devletin büyüklüğünün, işgücü piyasasının performansını olumsuz yönde etkilediği bulgusu için bkz.: Ahmet Aysu ve Gökhan Dökmen (2011), "Kamu Hacmi ve İşsizlik Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme: OECD Ülkeleri Örneği, Sosyoekonomi, Temmuz-Aralık, 7, 16, 2011-2: 179-190).

Çokuluslu şirketler arası ticaret dünya ticaretinin 2/3'ünü ve firma içi - ana kuruluşla iştirakleri arasındaki - ticaret de uluslararası ticaretin 1/3'ünü oluşturmaktadır (Töre, 2001: 80-84): *İyi altyapılı, pazarlara yakın, mühendislik vb. teknolojik araştırma konusunda yerleşmiş kurumları olan ve gelişmiş insangücü bulunan* ülkelerin yabancı sermaye yatırımlarını çektiği örnekler verilmektedir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının bir ülkede yüksek olmasının ön-koşulu da, *ülkedeki saydamlık ve kararlılık* olmaktadır. Ekonomideki unsurların karşılaştığı *risk ve belirsizliklerin* uygun politikalarla azaltılması gerektiği, yoksa saydamlığın da arttırılamayacağı ileri sürülmektedir. Ülkenin saydamlık derecesi bir puan arttığında, dolaysız yabancı sermaye yatırımlarının %40 artış göstereceği öngörülmektedir (Karluk, 2001: 107'de Önal).

Öte yandan, Türkiye'de özel kesimdeki büyük grupların da, %50 sermayelerini koruyup şirketlerini halka açmalarıyla milyarlarca fon toplamaları ve rekabet gücünü arttırmak üzere yurt içinde ve dışında şirket satın almaları ve birleşmeleri gerçekleşebilir (Yıldırım, 2001: 207). Yabancı sermayeden, öncelikle teknoloji, marka edinme ve pazar paylaşımına katkıda bulunması beklenmektedir. Dolayısıyla, kamu yönetiminin gelişimi ve istikrar programının başarılı olması gerekmekte, ancak, özel kesimin de kendini yeniden yapılandırma gereksinimi ortaya konmaktadır. Kamu yönetiminin ekonomiye yön verirken duyarlılığı, firmalarının kazançlarının üretim kazancı olması ve *ussal evrensel kapitalizme geçiş önerilmekte* (Ülsever, 2001: 208-210), Türkiye'de çokuluslu şirketlerin oluşturulması gereği vurgulanmaktadır (Töre, 2001: 226). Avrupa Birliği¹⁸ Lizbon Zirvesi'nin de öngördüğü gibi *iş kurmanın kolaylaştırılması,, ucuzlatılması, girişimci olmak isteyenlere yardımcı olunmasında*, kamu ve özel kurumlar oluşturulması¹⁹ uygulamaya yansımaktadır.

Dünya Yatırım Ajansları çerçevesinde, Türkiye'de, bir "Silicon Vadisi"²⁰ oluşumu gündeme gelmektedir. *Yatırım Ajansları* kurulması oluşturulmuş, Kalkınma Ajansları - bir ölçüde ilgili kesimleri bir araya getirerek - kurulmuştur. Üniversitelerin altyapı, eğitim gibi hazırlıkları belki on yıllık hedeflerle başlatması önemlidir (Arıman, 2001: 214). Bir bölgenin bilişim vadisi olarak seçilebilmesi için Ankara'yı öneren kimi yazarlar (Taşçı, 2011: 62, 67), önkoşulları; arz ve talep ölçeği, üretimin ileri teknoloji alanlarında yoğunlaşmış olması, insan kaynakları niteliğinin üniversiteler-ileri araştırma ve teknoloji merkezleri ile sürekliliğinin sağlanması, yenilikçilik bilincinin yüksek olmasını saymaktadır.

Teknolojinin ve yenilikçiliğin ödüllendirilmesi kurgulanmaktadır (Boyner, 2012). İlgili kamu yönetimi birimlerinin eşgüdümünün geliştirilmesi, duyarlılığının arttırılması, süreklilik gerektiren konulardır. Sosyo-ekonomik gelişimi hızlandırmada *Dünya Yenilikçilik İndeksi* (Dutta, 2011: 9), verimlilik²¹ indeksi oranını dikkate almakta, girdi (input) analizinde kurumlar - yönetsel, düzenleyici çevre ve iş dünyası, insan değerleri - eğitim, yükseköğrenim, araştırma ve geliştirme, altyapı - bilgi ve iletişim teknolojileri, enerji, genel altyapı, piyasanın iyileştirilmesi -

18 Türkiye'nin AB üyeliği tartışmasında - önce gümrük birliği eleştirilse de, şimdi ticaret politikasında söz hakkı istenmektedir. *Toplumsal düzeyi gelişmiş 343 milyonluk Avrupa toplumu, bizim için doğal bir uygarlık ve demokrasi merkezidir...* Artık, AB'nin yaşadığı mali vb. sorunlar nedeniyle, uygarlık ölçütlerine uymamızın yeterli olup üye olmamıza gerek kalmayabileceği yönünde görüşler de ileri sürülebilmektedir.

19 Ulusal yatırım, tasarruf, vergi ve borçlanmada yönetsel hata faturası halka yansımaktadır (Alkin, 2001: 13-14). Çelişen önlemler, ekonomi politikalarına güven azalmasına neden olabilir.

20 *Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), ABD'deki Silikon Vadisinin*, bilgi teknolojileri Ar-Ge merkezi tarzında dünyada sayılı öncü araştırma ve yüksek teknoloji yatırımlarında *pozitif ayrımcılık istemekte, cari açığın önlenmesinde ithal edilen ara malı, motor ve hammaddede teşvik* önermektedir. Bilişimde ise, Türkiye'de bir silikon vadisi, bilgisayar yongalarının hammaddesi olan silisyumun deniz kumunda bulunması dolayısıyla gerçekçi ve hammaddesi bulunan bir proje olabilir. *Üniversite Tekno-Kentlerin* gelişimi başlamıştır. Öte yandan, ODTÜ-Bilkent ve Hacettepe Üniversiteleri arasındaki bölge de - raylı ulaşım sağlanması kaydıyla - böylesi bir projeye uygun görülebilir.

21 *Verimliliğin yükseltilmesi* gerekli, ancak kısa sürede arttırmanın güçlüğü nedeniyle, eğitim sisteminin buna göre yapılması, teknolojik değişimlere uyum sağlanması önerilmektedir.

kredi, yatırım, ticaret ve rekabet unsurlarını incelemektedir. Çıktı (output) analizinde; bilimsel - bilgi üretimi, etkisi, yayılımı ve yaratıcı - soyut yaratıcılık ile yaratıcı ürün ve hizmetleri değerlendirmektedir.

9. Etik Kamu Yönetişi

Yaşamak sorumluluk gerektirirse, bulunduğumuz toplumda-ülkede-dünyada yaşantı niteliğinin yükseltilmesi; bireysel ve kurumsal toplumsal sorumluluğun yerine getirilmesi de gerekmektedir (Argüden, 2002). Kamu yönetiminden beklenen sorumlulukların yanında; özel kuruluşların da sorumlulukları bulunmaktadır: Verimli ve kazançlı olmak, yasalara uymak, toplumsal norm ve beklentilere uygun davranmak, toplumsal sorunların çözümüne gönüllü katkı yapmak gibi. *Sürdürülebilir ekonomik gelişme* açısından, kurumların içtenlikle ve yalnızca kendi çıkarını gözetmeden aldığı sorumluluk ve katkılara önem verilmektedir.

Kurumsal imaj (ve artık algı yönetimi), *paydaşlarla iletişimin başarılması, nitelikli personelin kurumsal bağlılığının ve gönül-gücünün artması da* böylece gelişebilir. Uluslararası yatırım fonlarının da bu konuyu değerlendirmesi²² nedeniyle, mali kaynaklara erişimi bu ölçütlere göre kolaylaştırıcaktır. Kamu yönetiminin de, toplumsal konulara duyarlı kuruluşlara *değer vermesi*, saygınlıklarını arttırmaktadır. Şirketler topluma yaptıkları katkı yoluyla kendilerini tanıtmış ve güçlendirmiş olabilecektir (Arıkan, 1995: 179'da L'Etang 1994: 118).

Etik konusunun başarılı olmasında ise; etkili yasal sistem önem kazanmakta (Paine, 2003), mali analizin etik olması önerilmektedir: Çünkü 1968'de ABD'de toplumun %70'i, özel kesimin kazanç ve kamu yararı dengesini gözetmeye çalıştığını düşünürken; daha 1977'de bu oran %15'e inmiştir. Algı yönetiminin geliştirilmesi çaba isteyecektir. Toplumsal değişimle, insan kaynaklarında *yetenek, kendini işine adanmışlık, bilgi paylaşımcı, yaratıcık, saygınlık* gibi ölçütler aranmakta, gelişmekte olan ülkelerde, *eğitilmiş toplum ve serbest piyasa* gibi değişkenler öne çıkmaktadır.

Türkiye' de enflasyon²³, ekonomik istikrarsızlık, kamu yönetiminde verimsizlik gibi sorunların ülke düzeyinde maliyeti olmuştur (Esen, 2001: 4): Kamu ve özel kurumların yatırım programı²⁴ uygulayamayışı, *toplumsal değer yargılarında çözümler* gibi. Gelişim için uzun dönemli ve istikrarlı²⁵ yaklaşım gerekmektedir. Örneğin Avrupa Birliği koşullarında enflasyon

22 Duyarlı kuruluşlara uluslararası yatırım yapanlara veri sağlamak üzere, FT4GOOD indeksi oluşturulmasında, çeşitli kurumların ülke kredi notu ölçümlerine - tartışmalı olsa da - dikkat edilmektedir. Örneğin, Fitch derecelendirme şirketi, *cari açık ve bürokratik kalite* gibi ölçütlerle, Kasım 2011'de Türkiye'nin görünümünü *pozitiften durağana* indirmişti... Kredi derecelendirme kuruluşlarının *kredi notlarının risk göstermede yetersizliği, erken uyarı işlevinin aksaması, şeffaflık ve hesap verebilirliğin artırılması gereği* eleştirileri için bkz.: Timur Han Gür ve Hüseyin Öztürk, (2011), "Ülke Riski, Derecelendirme Kuruluşları, Aksaklıklar ve Yeni Düzenlemeler", Sosyoekonomi, Temmuz-Aralık, 7, 16, 2011-2: 69-92.

23 Büyüme istiyorsak enflasyon lazım tezinin yanlışlandığı bir araştırma, TÜSİAD tarafından yaptırılmıştır: Enflasyonun düşmesiyle, daha istikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme sağlanabileceği açıklanmaktadır. Türkiye'nin bugünkü GSMH'yi %40 enflasyonla 20 yılda ikiye katlayabilecekken; %20 enflasyonla 13 yılda aynı başarıyı göstereceği hesaplanmaktadır. Bu yönde politika ve programlar önemlidir (Özilhan 2002'de Enflasyon ve Büyüme Dinamikleri: Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri Işığında Türkiye Analizi Raporu). Nitekim, enflasyon oranı, yakın dönemde %10'lara inmiş, 1-2 puan artışa bile duyarlılık oluşmuştur.

24 Bir dönem, Türkiye'de yatırımlara engellerden yakınan TOBB, yatırım yönetiminde, zamanın %20'sinin bürokratik işlemler ve kamu düzenlemeleri için harcandığını belirtmiştir.

25 İstikrar önlemleri alırken, neden-sonuç ilişkilerinin incelenmesi vurgulanmaktadır. İşlevsel, bireysel, coğrafi ve kesimsel gelir dağılımı sorunu, sosyal devlet kavramının göz ardı edilmesiyle kriz-5 Nisan 1994 kararları örneğinde (Sözer, 1995: 7-8); kamu yönetiminin tasarruf etmeyi çabaladığı tutardan iki kat fazlası, kayıt-dışı vergi kaybı, mali aflardan alacak kaybı, haksız ihracatı teşvik uygulamalarında kamu kaynakları yitirilmiştir. Dar tabanlı gelir ve kurumlar vergisi ile 'geniş tabanlı katma değer vergisi dengesizliğinin, bütçenin yükünü -ayrıca KDV denetimini fiş toplamak suretiyle - çalışanlar ve tüketicilerin omuzlarına bırakıldığı dönemler olmuştur. Ekmek kuyruğuna giren,

ve faiz oranının %10'un altında olması vurgulanmış (Sadıklar, 2001: 7-9), yakın geçmişte başarı yakalanmıştır. Böylesi programların yükünün Merkez Bankası²⁶ üzerinde olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, yönetsel istikrar da önkoşuldur. Büyüme için yatırım²⁷, yatırım için tasarruf²⁸ gereklidir. İç tasarruf yeterli değilse, borçlanma ya da *yabancı sermaye gereksinimi* duyulacaktır. Borçlanmanın sağlıklı bir yol olmadığı, alınan borçtan *fazla faiz ve taksit* ödendiği dile getirilmiştir. En azından, *merkez bankasının işlevlerinin saydam ve öngörülebilir kılınması* önerisi (Hanke ve Schuler, 2001: 127-128) dikkate değerdir. Ülkemizde, bu yönde önemli adımlar atılmış olduğu söylenebilir.

Kamu yönetiminin bu bağlamda, etkisi²⁹ ve rolü gündeme gelmekte, Çizim-1'deki yalın haliyle, kamu yönetimini etkileyen ve ondan etkilenen bazı temel değişkenler ortaya konmaktadır. Kamusal etik bir kaide üzerinde yer alan etkileşim, unsurların birbirini etkileyebileceğine işaret etmektedir. *İş ahlakının yeterli yönetimi, kurum kültürü vizyonuna dayanarak sağlanabilir* (Claver, 2002). Bunun için, siyaset kurumu, kamu yönetimi ve özel sektörün kurumsallaşmasının gelişimi gereği ortaya konabilir. Diğer yandan vatandaş, *birey olma* düzeyinin gelişmesi ve sivil toplum katılımıyla ki - küresel sosyal hareketler, ağ örgütlenmesinde internet ve bilgi teknolojilerinin katkısı olabilir. Ancak teknolojinin belirleyici gücünü (Castells, 2006) abartmamak (Giddens, 2004) daha uygun olur – kamusal işleyişte ve özel kesimin sosyo-ekonomik gelişim için sosyal sorumluluğunun teşvik edilmesinde rol oynayabilir.

şehir içi ulaşımını sınırlama gereği duyan, kitap-gazete almaktan vazgeçenlere yönelik siyasalara öncelik verilmesi önerilmiştir. Kamu yönetimi sistemine güvenin geliştirilmesi, toplum gönencinin artırılmasıyla da bağlantılıdır. Günümüzde, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, bilgi sistemi ve kurumsal olarak geliştirilmiş olsa da araştırmaların sürmesi gerekmektedir.

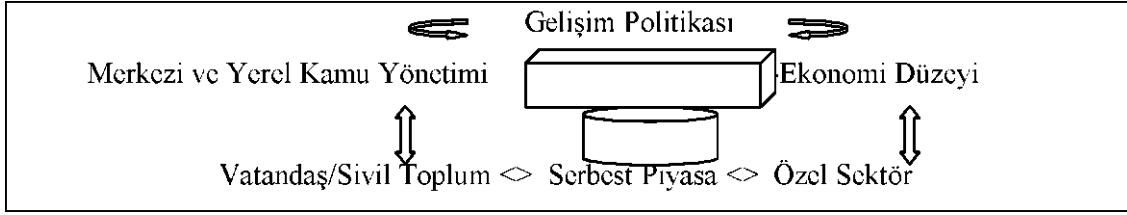
26 TCMB İç Denetim Genel Müdürlüğü'nün ve bankalarda benzeri birimlerin kurulmuş olması, krize yol açmadan, etkili yönetimde bir adım olmuş, esasen, teftiş ve denetim birimleri varken, yeni birimler gerekli mi? sorusu tartışılmıştır. Ayrıca, mevcut birimlere yenilerinin eklenmesi, yetkinin bir elden yönetilmesi kendiliğinden bir katkıyı güvenceye alabilir mi diye incelendiğinde; yeni bir bakanlık kurulması ya da ekonomi ile ilgili görülen birimlerin tek çatı altında toplanması tartışmaları sonrası, 2011'de bu düzenlemeler yapılmıştır. Merkez bankasının bağımsız olması tercih edilmektedir. Sosyo-ekonomik, yönetsel nedenler ve diğer sorunlar olsa da, merkez bankası başkanının dikkatli ve dемеç verirken duyarlı olması gibi öneriler sunulmuştur (Tokgöz, 1995: 26).

27 Türkiye'de kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen bir araştırma; kamu yatırımlarının da payını dikkate aldığına çift yönlü nedensellik bulgulanmıştır: 1960-2009 döneminde hem ekonomik kalkınma düzeyinden kamu harcamalarına doğru nedensellik kuran Wagner yasası, hem de Keynesyen yaklaşım geçerli olup kamu yatırım harcamalarının özel yatırımları tamamlayıcı nitelikte olduğu yorumlanmıştır (bkz.: Ö. F. Altunç, "Kamu harcamaları ve Ekonomik Büyüme ilişkisi: Türkiye'ye ilişkin Ampirik Kanıtlar", *Yönetim ve Ekonomi*, 18, 2, 2011: 145-157).

28 Çalışanları zorunlu tasarrufa teşvik uygulaması 1980'lerde başlayıp 1990'lı yıllarda sona erdirilmiş, geri ödemeler 2000'li yıllarda gerçekleştirilmiştir. Çalışanların, fondaki paraları -yasal faiziyle birlikte kamu yönetimi ve işveren katkısıyla ölümü ve emekliliği beklemeden- alabilmeleri, İdare Mahkemesi'nin bir kararında görülmüştür. Zorunluluk, birikimlerin doğrudan ödenebilmesi, enflasyonu aşan artı bir gelir sağlanması, çalışanların beklentileri (Hürriyet, 29.12.2002), çalışma verimliliğini etkileyebilir. Kamu yönetiminin dikkat etmesi gereken bir deneyim bu örnek olayda yaşanmıştır

29 *Kamu yönetiminin kaynak dağıtma geleneği varsa, kamu kaynakları israf riski* görülmektedir. İngiltere örneğinde, büyük şirketler veya kamu kuruluşlarının özelleştirilmesinde, *çalışanlara hisse, yöneticilere denetim yetkisi verilmiş, topluma hisse satın alma fırsatı sunulmuş, tüketicilere daha iyi hizmet güvencesi* verilerek, özelleştirme yapılmıştır. *Sosyal haklarla donatılmış piyasa ilişkilerinde, kamusal öncelik taşımayan kesimlerde kabul görebilir* (bkz.: Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası, 1998: 7, 75, 153).

Çizim 1. Kamu Yönetimi ve Sosyo-Ekonomik Gelişim Etkileşimi

Diğer yandan, kamu yönetiminden beklentiler, 2000'li yılların başında yine - ve her dönem gündeme gelip iş dünyası (TÜSİAD, 2002) ile çeşitli toplumsal kesimlerden basına yansımıştır ki, gazeteci ve bilgi verici etkinlikleriyle kitle iletişim araçlarının bilgi toplumuna katkısı Avrupa Birliği müktesebatında vazgeçilmez görülmektedir.

Toplumun çoğunlukla; *iyi yürüyen işlerin bozulmaması kaydıyla*, kamu yönetiminin işleyişinde geniş kapsamlı yeniden düzenleme istemi ortaya konulmuş, bu yönde son yıllarda çeşitli yasal düzenlemeler yapılagelmiştir. Ekonomi, eğitim, sağlık gibi temel kamu hizmetleri sistemlerinin düzenlenmesi, yönetişimin geliştirilmesi (ki, verim sağlanamadığında özelleştirilmeyi *ihtiyatla* karşılayan yaklaşımlar bulunmaktadır) konularında 2011 yılında Kanun Hükmünde Kararnamelerle yapısal-işlevsel yeniden düzenlemelere gidilmiştir. Kimi zaman öncelikler değişse de, kamu yönetimi reformundan beklentiler: Yasa önünde eşitlik ve öngörülebilirlik, kamu yönetiminin doğru ve yeterli bilgi vermesi, kamunun kaynak israf etmeden çalışması, mali saydamlık, vatandaş katılımı biçiminde özetlenebilir.

SONUÇ YERİNE

Uluslararası Para Fonu (IMF)-Dünya Bankası'nın 6-7 Ekim 2009'da İstanbul'da yapılan yıllık toplantısında, Para Fonu yönetiminde reformlar yapılması ve özellikle Türkiye gibi *düşük temsil edilen ülkelerin kotalarının artırılması kararı* alınmış; Para Fonu Başkanı, "uluslararası barışın uluslararası refahla aynı anlama geldiğini" anımsatmıştır. Dünya Bankası Başkanı "zengin daha zengin, fakir daha fakir oluyor, uçurum açılıyor" kaygısını ifade etmiştir. Krizin bitmediği ancak sona ereceği *umudu* belirtilmekte; krize karşı önlemlerde gevşememek gerektiği vurgulanmaktadır (Sadıklar, 2009: 87-90). Bu önlemlerde kamu yönetiminin rol alacağı aşikârdır.

Kamu yönetiminin gelişimi süreklilik isteyen bir olgudur. Sade, "sağlam", çelişkilerden arınmış bir hukuksal altyapı, kuralların açıkça tanımlanması gerekir. Etkin yönetim ve önderlik, uzlaşma sistemi oluşturulması - kamu yönetimi-özel kesim-toplum olarak ortak paydayı düşünmede birleşmek (*conversion*), *topyekun* anlayış değişikliği ister. Kamu yönetimine güvenin artırılması, iyi, kolay ve verimli işleyen bir sistem, adil katılım hakkı sağlanması, yönetimin saydam olması gibi özellikler ve temel ilkeler, toplumsal kesimlerin gelişimi ve *ileriye görebilmeleri* için önemli olmaktadır. Kamu yönetiminin sınırları ve sorumluluklarının tartışılması gündeme gelmektedir. Küreselleşme, ekonomik gelişmeler ve krizler; istihdam, *açlık ve yoksulluk sınırı*³⁰, *asgari hayat standardı* tartışmaları, eğitim ve sağlık gibi hizmetlere öncelik verilmesi istemlerini artırmakta, *duyarlı ve öngörülü* kamu yönetimini gerekli kılmaktadır. Bu alanlarda araştırma ve geliştirme sürdürülmelidir. Ülkemizde, dayanışma ve sosyal yardım kurumları ve fonları, yerel yönetimlerin yoksula doğrudan besin ve giyecek yardımı, *gelir testi* ile gerçekçi kılınmaya çalışılmaktadır. Kamu yönetiminin temel hizmetlerinin

30 Yoksulluk ve yoksunluk konusunda bütünlüğü bir insan hakları yaklaşımının gerekliliği ortaya konmakta, küresel insan hakları kavramı vurgulanmaktadır (Koray ve Alev, 2002: 465).

geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, verimliliğin artırılması, toplumsal bütünlüğün ve tutarlılığın sağlanması önem kazanmaktadır. Daha iyi-etkili-verimli kamu yönetimi, gelişen ekonomi ve duyarlı tutumlara gereksinim artarak sürmektedir. Bu konuda, kamu yönetimine görevler düşmektedir; kamu yöneticisi, ekonomi, maliye gibi konularda uzmanların; ulusal ve uluslararası boyutlarda eğitimi ve gelişimi de, kamu yönetiminin başarısını destekleyici olacaktır.

Etkin olarak çalışmalarda yer almak, hem de yüksek gönül-gücüyü örnek ve öncü olup çeşitli kesimlerin katılımını sağlayıp siyasa geliştirme ve uygulanmasını gözetmek bu görevler arasındadır. Disiplinler arası yaklaşımlarla araştırmalar, kamu-özel-sivil ilgili kesimlerin, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların eşgüdüm ve işbirliği gerekmektedir. *Küresel insan hakları* (Koray ve Alev, 2002: 465), kamu yönetiminde toplam kalite, ekonomide uyumlaştırma ve uzlaşma gibi kavramların gelişimi, küresel çelişkilerin giderilmesinde etkililiği artırabilir. Türkiye'nin uluslararası şirketler kurup geliştirmesi, uluslararası kuruluşlarda temsil kapasitesinin geliştirilmesi gibi adımlar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Academy of Management. (2003). "Business Policy and Strategy Conferance", Seattle, Washington: 1 -6 Ağustos. (www.bps2003-dartmouth.org/).
- Akdemir, S. (2001). "Yapısal Uyum Programları ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi." *Ekonomik Yaklaşım*, 12, 40, Ankara: Gazi Ü. İktisat B., Bahar, 45-72.
- Alkin, E. (2001). "Büyüme-İstikrar-Yabancı Sermaye İlişkisi." *Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Semineri (8-12 Mayıs 2000)*, Ankara: TCMB, 13-15.
- Alter, R (2012). "Public Governance: The Other Deficit", *OECD Yearbook 2012* (pp. 86-87).
- Argüden, Y. (2002). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk." *Akşam*, 23.12.2002.
- Arıkan, S. (1995). "İşletmelerde Sosyal Sorumluluk ve İş Ahlakı." *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13, 171-181.
- Anman, A. (2000). "Panel." *Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Semineri (8-12 Mayıs 2000)*, Ankara: TCMB, 203-244.
- Arslan, M. (2001). *İş ve Meslek Ahlakı*, Ankara: Nobel Yayın, 2001 (Muhasebeciler İçin Meslek Ahlakı İlkeleri Eklisi).
- Azcanlı, A. (1995). *Türk Otomotiv Sanayinin Tarihsel Gelişimi*, İstanbul: Otomotiv Sanayii Derneği.
- Boyner, Ü. (2012). "Orta Gelirli Orta Demokrasili Ülke Olmalıyım", *Vatan*, 20.1.2012.
- Boz, M. (1996). "Yasama Sürecinde Verimlilik: Türkiye Büyük Millet Meclisi Örneği." Ankara: Hacettepe Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Cansen, E. (2003). "Kağıt Kaplanlar." *Hürriyet*, 4.1.2003
- Cansen, E. (2002). "Zararlı Şirket Ülkeye Zararlıdır." *Hürriyet*, 28.12.2002.
- Castells, M. (2006). *Enformasyon Çağı II: Ekonomi, Toplum ve Kültür-Kimliğin Gücü*, Çev.: Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.200'den aktaran F. Kökalan Çımrın (2011). "Manuel Castells'i Yeniden Okumak: Küresel Ağ Hareketleri Yaklaşımının Eleştirel Bir Değerlendirmesi", *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 2, Ekim, 65-77.
- Claver, E. vd. (2002). "A Corporate Culture Pattern to Manage Business Ethics." *International Journal of Value-Based Management*, 15, 151-163.
- Çalışkan, Ö. V. (2001). "Dış Borçlanma Kapasitesi Yaklaşımları ve Türkiye'de Dış Borçlanmanın Sınırı." *Ekonomik Yaklaşım*, 12, 40, Ankara: Gazi Ü. İktisat B., Bahar, 73-88.
- Çelebi, E. (2002). "1 milyon 110 bin kartzedeye müjde." *Hürriyet*, 29.12.2002.
- Çolak, Ö. F. ve Altan, Ş. (2002). "Toplam Etkinlik Ölçümü: Türkiye'deki Özel ve Kamu Bankaları İçin Bir Uygulama." *İktisat, İşletme ve Finans*, 196, Temmuz, 45-55.
- Derviş, K. (2002). "BDDK Özerk Kalmalı." *Hürriyet*, 22.12.2002.

- Dilik, S. (2000). "Türkiye'de İşsizlik Sigortası'nın Kuruluşu Yönünden 25.8.1999 Gün ve 4447 Sayılı Kanun'un Eleştirisi." *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2,4, Bahar, 1-15.
- Dönek, E. (1995). "Realizing Technological Change: The New Techno-Economic Paradigm." *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13, 101-116.
- Duran, L. (1984). "Türk Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu Sorunu." *Amme İdaresi Dergisi*, 17, 2, Ankara: TODAİE, Haziran, 3-20.
- Dutta, S. (2011). *Global Innovation Index: Accelerating Growth and Development*, JNSEAD, France: 2011.
- Ekonomist* (2002). 42, Ekim, 20-26.
- Ergun, T. ve Polatoğlu, A. (1988). *Kamu Yönetimine Giriş*, TODAİE, Ankara'dan aktaran Doğan Leblebici (2001), "Kamu Yönetimi ve Türkiye'deki Gelişimi.", Yediyıldız, B. (Ed.), *Atatürk'ün Ölümünün 62. Yılında Cumhuriyet Türkiye'sinde Bilimsel Gelişmeler Sempozyumu*, 8-10 Kasım 2000, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara: 279-292.
- Esen, A. (2001). "Açılış Konuşması-I." *Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Semineri (8-12 Mayıs 2000)*, Ankara: TCMB, 3-5.
- European Business Ethics Network (EBEN). (2002). *Newsletter*, 3, Dec.
- Giddens, A. (2004). "Manuel Castells'in Ağ Toplumunun Yükselişi Üzerine", *Küresel Kuşatma Karşısında İnsan*, Hazırlayan M. Armağan, Çev.: Ş. Yalçın, İstanbul: Ufuk Kitap, 175-182, s.178'den aktaran F. Kökalan
- Çımrın (2011), "Manuel Castells'i Yeniden Okumak: Küresel Ağ Hareketleri Yaklaşımının Eleştirel Bir Değerlendirmesi", *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 2, Ekim, 65-77.
- Güven, A. (2007). "Türkiye'de İller Arası Gelir Eşitsizliğinde Teşvik Politikasının Rolü: Bir Ayrıştırma Analizi", *Akdeniz İİBF Dergisi*, 7, 14, Kasım, 20-38.
- Hanke, S. H. ve Schuler, K. (1994). *Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Para Kurulları Elkitabı*, (Çev.: B. B. Özipek ve M. Toprak), Ankara: Liberte Yayın, 2001. 507
- Hisarcıklıoğlu, R. (2003). "Bürokrasi Vaktimizin Yüzde 20'sini Alıyor." *Hürriyet*, 5.1.2003.
- Kızılot, Ş. (2002). "Mali Yaklaşım." *Hürriyet*, Ankara: 14.12.2002.
- Karlık, R. (2001). "Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Katkısı." *Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Semineri (8-12 Mayıs 2000)*, Ankara: TCMB, 97-126.
- Kazdağlı, H. (1996). "T.C. Merkez Bankası'nın Kuruluş Tarihçesi ve 1934-1938 Dönemindeki Para Politikasının VAR Yöntemi İle Analizi." *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14, 23-53.
- Koray, M. ve Alev, H. (2002). "Yoksulluk ve Yoksunluk Konusunda Bütünlüklü Bir İnsan Hakları Yaklaşımının Gerekliliği." Y. Özdek (Ed.), *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, Ankara :TODAİE, 441-466.
- Kumcu, E. (2002). "İhale Yasası Sembol Olacaktır." *Hürriyet*, 31. 12.2002.
- Küçüker, C. (2001). "Bilim, İktisat ve Türkiye Üzerine." B. Yediyıldız (Ed.), *Atatürk'ün Ölümünün 62. Yılında Cumhuriyet Türkiye'sinde Bilimsel Gelişmeler Sempozyumu*, 8-10 Kasım 2000, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 261 -277. 526
- Leblebici, D. L. (2001). "Kamu Yönetimi ve Türkiye'deki Gelişimi." B. Yediyıldız (Ed.), *Atatürk'ün Ölümünün 62. Yılında Cumhuriyet Türkiye'sinde Bilimsel Gelişmeler Sempozyumu*, 8-10 Kasım 2000, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 279-292.
- MPM. (2011), *16. Dünya Verimlilik Kongresi ve Avrupa Verimlilik Konferansı - 2-5 Kasım 2010 – Bildiriler Kitabı I-II*, MPM, Ankara.
- OECD. (2002), *Focus*, 24, June.
- OECD. (2011), *Regulatory Policy and Governance: Supporting Economic Growth and Serving the Public Interest*, OECD Publishing.
- OECD. (2012), *Yearbook*.
- Oyal, E. (1983). "Türkiye'de Kamu Bankacılığı: Gelişimi ve Güncel Sorunları." *Amme İdaresi Dergisi*, 16, 3, Ankara: TODAİE, Eylül, 101-129.
- Özdemir, M. (1997). *Cumhuriyet'ten Bugüne Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*, Ankara: TCMB.

- Özilhan, T. (2002). "TÜSİAD 'Enflasyonsuz Büyüme'yi İspatlayacak." *Hürriyet*, 31.12.2002.
- Özkan, İ. ve Erden, L. (2007). "Türkiye Ekonomisinde İş Çevrimlerinin Tarih ve Süre Aralıklarının Tespiti", *Akdeniz İİBFDergisi*, 7, 14, Kasım, 1-19.
- Paine, L. S. (2002). "Where Morals and Profits Meet: The Corporate Value Shift." (Interview: Carla Tishler), *European Business Ethics Network (EBEN) Newsletter*, 3, Dec.
- Paine, L. S. (2003). *Value Shift: Why Companies Must Merge Social and Finance Imperatives to Achieve Superior Performance*, McGraw-Hill.
- Picq, J. (1996). "Fransa'da Devlet Yönetimi ve Çözüm Önerileri." (4.4.1996'da sunulan konferans), *Amme İdaresi Dergisi*, 29,2, Ankara: TODAİE, Haziran, 123-145.
- Pollitt, C. ve Bouckaert, G. (Ed.) (1995), *Quality Improvement in European Public Services: Concepts, Cases and Commentary*, Sage, London.
- Prasad, L. (1993). "The Etiology of Organizational Politics: Implications for the Intra-preneur." *SAM Advanced Management Journal*, Summer.
- Sadıklar, C. T. (2001). "Açılış Konuşması-II." *Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Semineri (8-12 Mayıs 2000)*, Ankara: TCMB, 7-12.
- Serdengeçti, S. (2002). "Hedefi Türkiye'yi Enflasyondan Kurtarmak." *Hürriyet*, 29.12.2002.
- Sobacı, M. Z. (2011). "Politika Transferi Bağlamında Kamu Yönetiminde Neo-Liberal Reformların Yayılması: Açık Toplum Enstitüsünün Rolü", *Sosyoekonomi*, Temmuz-Aralık, 7, 16-2, 191-211.
- Sözer, A. N. (1995). "Ülkemizdeki Sosyal Politika Uygulamalarının Değerlendirilmesi: 5 Nisan 1994 tarihli İstikrar Tedbirlerinin Nedenlerine Bir Bakış." *Demokrasi Gündemi*, 22, II, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı, 2-8.
- Söylemez, S. A. (2001). "Yeni Ekonomi, Rekabet ve Rekabet Politikaları." *Ekonomik Yaklaşım*, 12, 40, Ankara: Gazi Ü. İktisat B., Bahar, 1 -27.
- Taşçı, K. (2011). "Bilişim Vadisi Nerede Kurulmalıdır?", *Büyüteç*, Ankara: Sanayi Odası Yayını, 60-68.
- TC Maliye Bakanlığı ve TÜBİTAK-Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü. (2003). *Kamuda Stratejik Yönetim ve Performansa Dayalı Bütçeleme Konferansı*, Ankara: 31.10.2003.
- Tekeli, İ. Ve İlkin, S. (1981). *Para ve Kredi Sisteminin Oluşmasında bir Aşama: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*, Ankara: TCMB.
- Telatar, F. (1998). "Testing the Credibility of Turkish Policy Announcements." *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16, 129-140.
- Tokgöz, E. (1995). "Merkez Bankalarının Bağımsızlığı." *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13, 1-28.
- Töre, N. (2001). "Dünyada Yabancı Sermaye Akımları." *Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Semineri (8-12 Mayıs 2000)*, Ankara: TCMB, 73-95.
- TÜSİAD. (2002). "Kamu Reformu Araştırması", *Hürriyet*, 14.12.2002.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2002). "Elektronik Fon Transfer Sistemi (EFT) ve Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi (EMKT)." (www.tcmb.gov.tr, Erişim: Nisan 2002).
- Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu. (2002). (www.tmsk.org.tr, Erişim: 22.12.2002).
- Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası. (1998). *Dünya'da ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma*, Ankara.
- Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası. (1997). *Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Tüketim Kalıpları*, Ankara.
- Üçok, T. (2000). "20. Yüzyılın Örgüt Yapılarındaki Gelişmeleri Bir İrdeleme." *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2,4, Bahar, 155-162.
- Ülsever, C. (2001). "Panel." *Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Semineri (8-12 Mayıs 2000)*, Ankara: TCMB, 203-244.
- Waldo, 1968)'dan aktaran Doğan Leblebici (2001), "Kamu Yönetimi ve Türkiye'deki Gelişimi.", Yediyıldız, B. (Ed.), *Atatürk'ün Ölümünün 62. Yılında Cumhuriyet Türkiye'sinde Bilimsel Gelişmeler Sempozyumu*, 8-10 Kasım 2000, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara: 279-292

Wempe, J. ve Kapstein, M. (2002). *The Balanced Company: A Theory of Corporate Integrity*, Oxford University Press.

Wiener, I. M. (2002). *Developing International Business in the Context of Culture and Ethics in Transformation*, Peter Lang's European University Studies Series.

Williamson, J. ve Mahar, M. (2002). *Finansal Liberalizasyon Üzerine Bir İnceleme*, (Çev.: Güven Delice)(1998), Ankara: Liberte Yayın. 627

Yereli, A. B. (2001). "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Maliye Biliminde Yaşanan Gelişmeler." B. YEDİYILDIZ (Ed.), *Atatürk'ün Ölümünün 62. Yılında Cumhuriyet Türkiye'sinde Bilimsel Gelişmeler Sempozyumu*, 8-10 Kasım 2000, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 293-312.

Yıldırım, Z. (2001). "Panel." *Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Semineri (8-12 Mayıs 2000)*, Ankara: TCMB, 203-244. 635

Yılmaz, T. ve Aktürk, Y. (2001). "Mevcut Bunalımdan Kalıcı Çözümlerle Çıkış Stratejisi: Bir Kriz Yönetim Problemi." Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Klubü'ne Tanık Yılmaz'ın Sunuşu, Beytepe-Ankara, 25.5.2001. 639

Yurdakul, F. (1999). "İç Kamusal Borçların Fiyatlar Üzerine Etkileri." *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3, Kış, 9-24.